

Advies

Hoorzitting Spijbelen en absoluut schoolverzuim
--

Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
Donderdag 28 april 2005

Gedachtewisseling met de Kinderrechtencommissaris, samenvatting

WAAROM SPIJBELLEN LEERLINGEN? EN WAT IS ERAAN TE DOEN?

Het *recht op onderwijs* impliceert een samenhangend, eenduidig beleid om schoolmoeheid en spijbelgedrag aan te pakken. Door (hardnekkig) spijbelen komt het recht op onderwijs van de spijbelende leerling in het gedrang. En dat recht moet centraal staan in alle mogelijke scenario's van aanpak.

De link tussen spijbelen en 'recht op leren' is veel belangrijker dan negatieve links tussen spijbelen en 'overlast', 'problemen thuis' of zelfs 'jeugddelinquentie'.

WAAROM LEERLINGEN SPIJBELLEN?

Hardnekkige spijbelaars zien we beduidend meer in steden, meer in BSO, TSO en kunstonderwijs, meer in deeltijds onderwijs en in onthaalklassen.¹ Het is vooral daar dat leerlingen minder gemotiveerd zijn, minder uitgedaagd zijn om het goed te doen op school.

Hoe komt het toch dat sommige kinderen hun bijna aangeboren leer- en nieuwsgierigheid doorheen hun schoolcarrière lijken te verliezen? Waarom ervaren zij naar school gaan als zinloos? Spijbelende leerlingen geven zelf heel verschillende motieven aan:

- Saai aanbod op school
- Schoolorganisatie, schoolklimaat of schoolregels
- Groepsdruk
- Problemen thuis of op school
- Schoolmoeheid, gebrek aan welbevinden op school

Soms zijn jongeren 'verplicht' om te spijbelen. Ze vinden geen school die ze wil of kan inschrijven.

¹ Zie volledige verslag van de hoorzitting op: www.vlaamsparlement.be

HOE PAKKEN WE SPIJBELN HET BEST AAN?

Omdat de motieven van de leerlingen zo erg verschillen, dringt een individuele aanpak zich op. Voor hardnekkig spijbelen gebeurt de individuele aanpak het best in drie stappen:

→ **Stap 1: preventie (spijbelen voorkomen)**

Fundamenteels iets doen aan spijbelpreventie betekent: verder investeren in meer welbevinden op school. Meer inspraak en betrokkenheid van leerlingen én ouders bij het schoolgebeuren is een belangrijke sleutel. Dat moet al beginnen in de basisschool: ook daar moet de leerling merken dat hij belangrijk is, dat hij meetelt op school.

→ **Stap 2: begeleiding**

Zodra een leerling spijbelt, is het belangrijk om snel en consequent te ageren, en altijd voorrang te geven aan begeleiding van de leerling (en de ouders). Begeleiden komt altijd vóór sanctioneren.

→ **Stap 3: sancties**

Waar begeleiden niet helpt, zijn sancties de ultieme stap. Ze hebben maar zin als het om constructieve sancties gaat. Kinderbijslag inhouden is dus geen zinvolle optie: dan sanctioneer je door een ander recht te schenden. Kinderbijslag is niet alleen voor schooluitgaven maar voor de hele opvoeding. Net daar sleutel je best niet aan. Sancties moeten bijdragen tot een betere realisatie van het recht op onderwijs, en niet om de leerling nog verder van de school te laten wegdrijven.

Om spijbelen aan te pakken is ook een leerlingenstatuut erg belangrijk: een duidelijke omschrijving van rechten en plichten van de leerling, en van de consequenties als iemand de regels niet naleeft. Met zo'n statuut weet elke leerling vooraf duidelijk waar hij staat. En het statuut erkent ook zijn rol als actor in het hele schoolgebeuren: een blik van waardering.

Ten slotte is het belangrijk om het spijbelbeleid op schoolniveau uit te tekenen in samenspraak met leerlingen en ouders. Zij zijn ervaringsdeskundig. Dat overleg kan gaan over bijvoorbeeld controle-instrumenten als pasjes, over de inhoud van de begeleiding en over mogelijke sancties. Leerlingen moeten duidelijk geïnformeerd worden over hoe en waarom hun aanwezigheid gecontroleerd wordt, ook als dat gebeurt met b.v. chipkaarten die ze vooral gebruiken om 's middags in de refter te betalen.

PREVENTIE: MEER WELBEVINDEN OP SCHOOL

Welbevinden op school is een belangrijke sleutel in de spijbeldiscussie. En ook hiervoor zijn drie belangrijke voorwaarden:

→ **Meer inspraak en betrokkenheid zorgt voor meer welbevinden**

Actief participeren op school zorgt voor een beter schoolklimaat en een betere schoolbeleving. Naarmate scholen met hun leerlingen eerder afspraken maken dan regels opleggen, stijgt het welbevinden van de leerlingen – en van de hele schoolgemeenschap. Zeker als die democratisch opgestelde afspraken eerlijk en consequent toegepast worden.²

Let wel: vandaag vindt 75 procent van de directies, 40 procent van de leerkrachten en maar 15 procent van de leerlingen dat er op school genoeg participatie mogelijk is. Leerlingen voelen participatie-initiatieven dus heel anders aan dan hun leerkrachten en directie. Om te checken of participatie echt werkt, is de inbreng van de leerlingen zélf nodig.³

→ **In kleinere klassen voelen leerlingen zich duidelijk beter**

Meer en meer worden ook vragen gesteld over het te grote leerlingenaantal per klas. Zo stelde kinderpsychiater Peter Adriaenssens (KU-Leuven) onlangs in Nachtwacht dat klassen van een twaalfstal leerlingen een goede remedie zijn om het aantal 'probleemjongeren' drastisch te doen dalen. Dat staat natuurlijk in schril contrast met de gevolgen van de aangekondigde besparingen in het onderwijs.

→ **Leerlingen hebben op school begeleiding en vertrouwensrelaties nodig**

Welbevinden op school hangt ook samen met de organisatie van het onthaal, de ondersteuning, de begeleiding en de mogelijkheid van vertrouwensrelaties op school.⁴ Ook daarvoor zijn middelen nodig: voor vorming van vertrouwensleerkrachten, extra uren voor zorg en individuele begeleiding van leerlingen, meer CLB-personeel...

² De Groof, S., m.m.v. J. Siongers, *Leerlingenparticipatie nader bekeken. Een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de betekenis en het belang van participatie op school*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Onderzoeksgroep TOR, 2003.

³ De Groof, S., m.m.v. J. Siongers, *Leerlingenparticipatie nader bekeken. Een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de betekenis en het belang van participatie op school*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Onderzoeksgroep TOR, 2003.

⁴ Engels, N., Aelterman, A., Schepens, A. & Van Petegem, K., *Het Welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs in Vlaanderen*. Pedagogische studiën, 80, (3), 192-209, 2003.

Vraag is ook of de langere leerplicht wel zo'n goede invloed heeft: wanneer en hoe lang is het zinvol om extreem schoolmoeë leerlingen op school te houden? In die context moeten we blijven zoeken naar een invulling van de schoolloopbaan om minder gemotiveerde leerlingen toch te blijven boeien: erg praktijkgerichte opleidingen, een meer modulair systeem met attesten voor afgewerkte modules, leercontracten enz.

Er is ook een duidelijk verband tussen spijbelen, motivatie en leerachterstand. Hiervoor is een deugdelijke oriëntering van kapitaal belang. Als scholen zelf de meest geschikte richting niet aanbieden, moeten ze leerlingen ook durven doorverwijzen naar andere scholen of naar 'minder hoog' aangeschreven richtingen als TSO en BSO. De talenten, interesses en capaciteiten van de leerlingen moeten het uitgangspunt zijn. We wijzen hier ook op de geplande inspanningen om het waternetstelsel tegen te gaan.

Nog dit: op vorige hoorzittingen bleek dat er vandaag heel wat projecten lopen om problematisch spijbelgedrag aan te pakken. Nu wordt het tijd om na te gaan wat daarvan het resultaat geweest is: een 'what works'-evaluatie waarmee we dan verder structureel aan de slag kunnen. Projecten die goede resultaten opleveren, zoals er reeds ter sprake kwamen in de hoorzitting, moeten we structureel durven uitbouwen. We volgen ook de aanbevelingen omtrent een flexibelere definitie van 'regelmatige leerling'.

Ankie Vandekerckhove
Kinderrechtencommissaris